

В свою очередь данное деление не исключает, а предполагает возможность выделения следующих групп уголовно-процессуального принуждения, предложенных Ю. П. Алениным, таких, как: 1) меры, обеспечивающие неуклонение подозреваемого, обвиняемого от правосудия; 2) меры, направленные на обеспечение получения средств доказывания; 3) меры процессуального принуждения, посредством которых обеспечивается законный порядок в ходе производства по делу и 4) меры по обеспечению гражданского иска и возможной конфискации имущества (Кримінально-процесуальне право України: Підручник / За загальною редакцією Ю. П. Аленіна. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. — С. 325—329). В каждой из которых, по сути, могут находить и находят проявление и меры превенции, и меры правовой защиты и меры уголовно-процессуальной ответственности.

СОЛДАТСЬКИЙ В. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу

ТЕМПОРАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТРИМАННЯ ОСОБИ ПІД ВАРТОЮ ЯК ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

Обґрунтовуючи необхідність прийняття нового КПК України, неодноразово указувалося на виключність застосування такого виду запобіжного заходу, як взяття під варту (Взяття під варту за новим КПК: прокурири та судді працюють по-старому [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vsemenov/article/11890.aspx>). Чинний КПК складено таким чином, що тримання під вартою повинно бути надзвичайним, а не найбільш поширеним запобіжним заходом з метою забезпечити участь особи у подальших процесуальних діях.

Однак, провівши аналіз опублікованих на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень, можна із відповідною впевненістю заявити про відсутність принципу виключності тримання під вартою. При цьому, в більшості випадків суди не вважають себе зобов'язаними належним чином обґрунтовувати свої рішення про обрання запобіжного заходу.

Тим не менш, вважаємо закріплення на законодавчому рівні нового, наближеного до міжнародних стандартів порядку обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та продовження його строків суттєвим кроком на шляху становлення демократичних засад кримінального судочинства в Україні. Враховуючи, що він суттєво обмежує конституційне право кожного на свободу та особисту недоторканність, актуальною є проблема обмеження його застосування виключно

випадками, коли іншими запобіжними заходами досягнути завдань кримінального судочинства взагалі неможливо. Вбачається, що вона може бути вирішена як шляхом удосконалення чинного правового механізму застосування даного запобіжного заходу, так і коригуванням з цією метою сучасної правозастосовної практики.

Тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого в якості запобіжного заходу істотно обмежує конституційне право громадян на свободу та особисту недоторканність, внаслідок чого, у механізмі кримінально-процесуального регулювання встановлені засоби, що здійснюють цілеспрямоване правовий вплив на діяльність, пов'язану із застосуванням таких запобіжних заходів. Одним з таких засобів є процесуальні строки, які обмежують час тримання підозрюваного, обвинуваченого під вартою при обранні запобіжного заходу. В якості засобів правового регулювання строки тримання під вартою забезпечують недопущення необґрунтованого та занадто тривалого обмеження права підозрюваного, обвинуваченого на свободу та особисту недоторканність. «Жорстка регламентація строків тримання під вартою, відзначає Н. Капінус, — порядку їх обчислення та продовження, будучи важливою гарантією охорони прав особи, одночасно спонукає до прискореного розслідування та судового розгляду кримінальних справ» (Капінус Н. И. Процессуальные гарантии прав личности при применении мер пресечения в уголовном процессе: Автореф. дис.... докт. юрид. наук / Н. И. Капінус. М., 2001. — 44 с.).

Згідно вимог КПК України (ст. 197) строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою не може перевищувати шістдесяті днів. Строк тримання під вартою обчислюється з моменту взяття під варту, а якщо взяттю під варту передувало затримання підозрюваного, обвинуваченого, — з моменту затримання.

Закон встановлює періоди часу, які зараховуються у строк тримання під вартою. Так, зокрема, у строк тримання під вартою включається час перебування особи в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи. У разі повторного взяття під варту особи в тому ж самому кримінальному провадженні строк тримання під вартою обчислюється з урахуванням часу тримання під вартою раніше.

При цьому, строк тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК. Сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування не повинен перевищувати: 1) шести місяців — у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості; 2) дванадцяти місяців — у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Не можна залишити поза увагою, що як правильно було відзначено в юридичній літературі, закон також встановлює строку, протягом якого

має бути вручена копія ухвали про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту або про продовження терміну тримання під вартою. Відсутність такого строку може позбавити підозрюваного або обвинуваченого права оскаржити ці рішення. Саме тому, пропонуємо абсолютно мінімізувати час здійснення діяльності слідчого судді щодо на правлінню копії відповідної ухвали підозрюваному, обвинуваченому за допомогою встановлення в законі строку-моменту. Для цього необхідно внести до КПК України положення, згідно якого ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою повинна бути негайно надана підозрюваному чи обвинуваченому.

Слід визначити, що ефективне правове регулювання часу тримання під вартою можливе лише за умови правильного обчислення строків арешту на етапі реалізації права. Строк тримання під вартою обчислюється місяцями. За загальним правилом, встановленим у ст. 115 КПК, при обчисленні строків місяцями не приймаються до уваги та година і та доба, від якого починається строк, за винятком випадків, передбачених законом. У зв'язку з цим представляється правильною висловлена в літературі точка зору, згідно з якою до строків тримання під вартою загальні правила обчислення, що не враховують перший, найчастіше неповний день (від декількох хвилин до 23 годин 59 хвилин) не застосовуються, оскільки допускають фактичне збільшення встановленого законом тимчасового періоду обмеження права громадян на особисту свободу. Саме тому досягнення цілей правового регулювання, поставлених законодавцем при регламентації строків тримання під вартою можливо тільки, якщо строки включають всі фактичний час перебування особи під вартою. У силу викладеного можна сказати, що обчислення строків тримання під вартою і є тим винятком, про який йде мова в ч. 5 ст. 115 КПК. Тому, керуючись спеціальною нормою, передбаченою п. 5 ст. 115 КПК термін утримання під вартою необхідно обчислювати з моменту початку його фактичного плину.

БАБАЄВА О. В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПИТАНЬ, ЯКІ З'ЯСОВУЄ СУДДЯ В ПІДГОТОВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Підготовче провадження — це перша стадія судового провадження, яка полягає в тому, що суд у визначеному законом порядку, шляхом проведення підготовчого засідання, встановлює наявність достатніх